

Олейніков Денис Олександрович*кандидат юридичних наук, професор спеціальної кафедри
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого***Olieinikov Denys***Candidate of Legal Sciences (PhD in Law),**Professor of the Specialized Department**Yaroslav Mudryi National Law University*

ORCID: 0000-0002-8515-5241

DOI: 10.25313/law-2026-3-97-22

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИГОТОВЛЕННЯ БОЄПРИПАСІВ ТА ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ У ВОЄННИЙ ЧАС: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОПРОЄКТУ № 12026 ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ

EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR MANUFACTURING AMMUNITION AND EXPLOSIVE DEVICES DURING WARTIME: ISSUES OF DRAFT LAW NO. 12026 AND ALTERNATIVE APPROACHES

Анотація. Вступ. У статті здійснено дослідження актуальних проблем звільнення від кримінальної відповідальності за виготовлення боєприпасів і вибухових пристроїв в умовах триваючої збройної агресії. Автором проаналізовано законопроект № 12026, яким запропоновано впровадження спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності для військовослужбовців, що самостійно виготовляють відповідні засоби для виконання бойових завдань. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації кримінального законодавства до реалій сьогодення та практичних потреб оборони держави.

Метою дослідження є критичний аналіз запропонованих змін до ст. 263–1 КК України в частині ефективності їх застосування, а також обґрунтування доцільності альтернативного підходу до кримінально-правової оцінки відповідних діянь через інститут обставин, що виключають кримінальну протиправність.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є праці вітчизняних фахівців, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та пов'язаних із цим питань.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи: формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, а також аналіз судової практики, зокрема рішень Верховного Суду. Використано положення чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства України, а також існуючі доктринальні підходи до інституту звільнення від кримінальної відповідальності та обставин, що виключають протиправність діяння.

Результати. Наведено аргументи на користь того, що запропонована спеціальна підстава звільнення від кримінальної відповідальності є надмірно складною у застосуванні, передбачає громіздкий перелік умов і фактично вимагає повноцінного кримінального провадження в умовах виконання бойових завдань його фігурантами. Обґрунтовано, що дії військовослужбовців із виготовлення боєприпасів за наказом командування та з метою захисту держави доцільніше розглядати як такі, що вчиняються в умовах виконання наказу або розпорядження чи обов'язку із захисту Вітчизни, тобто як обставин, що виключають кримінальну протиправність. Такий підхід є більш ефективним, оскільки дозволяє забезпечити захисників України від кримінальної відповідальності без надмірних процедур.

Авторське право © Автор(и). Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується відповідно до умови ліцензії Creative Commons Attribution Ліцензія 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Перспективи. Перспективним напрямом удосконалення законодавства як більш ефективну альтернативу визначено внесення змін до ст. 43–1 КК України з розширенням її дії на виготовлення вибухових пристроїв та боєприпасів у бойових умовах. Це дозволить забезпечити належний баланс між потребами оборони держави та принципами кримінального права, а також мінімізувати ризики притягнення захисників України до відповідальності за дії, обумовлені воєнною необхідністю.

Ключові слова: боєприпаси, вибухові пристрої, вибухові речовини, незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, обставини, що виключають злочинність діяння, спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

Summary. Introduction. The article examines current issues of exemption from criminal liability for the manufacture of ammunition and explosive devices in the context of ongoing armed aggression. The author analyzes Draft Law No. 12026, which proposes the introduction of a special ground for exemption from criminal liability for military personnel who independently manufacture such means to perform combat tasks. The relevance of the topic is due to the need to adapt criminal legislation to contemporary realities and the practical needs of national defense.

Purpose. The purpose of the study is to provide a critical analysis of the proposed amendments to Article 263–1 of the Criminal Code of Ukraine in terms of their effectiveness, as well as to substantiate the expediency of an alternative approach to the criminal law assessment of such acts through the institution of circumstances excluding criminal unlawfulness.

Materials and methods. The materials of the study include the works of domestic scholars who conduct scientific and practical research in the field of criminal liability for the illegal circulation of weapons, ammunition, explosive devices, and related issues.

The methodological basis of the study includes general scientific and special legal methods: formal-logical, systemic-structural, and comparative-legal methods, as well as the analysis of judicial practice, in particular decisions of the Supreme Court. The provisions of the current criminal and criminal procedural legislation of Ukraine are used, along with existing doctrinal approaches to the institution of exemption from criminal liability and circumstances excluding the unlawfulness of an act.

Results. The article provides arguments that the proposed special ground for exemption from criminal liability is excessively complex in application, involves a cumbersome set of conditions, and effectively requires full-scale criminal proceedings in the context of combat operations. It is substantiated that the actions of military personnel related to the manufacture of ammunition under the orders of command and for the purpose of defending the state should rather be considered as acts committed in the execution of an order or duty to defend the homeland, i.e., as circumstances excluding criminal unlawfulness. This approach is more effective, as it allows protecting defenders of Ukraine from criminal liability without excessive procedural burdens.

Discussion. A promising direction for improving legislation, as a more effective alternative, is identified as amending Article 43–1 of the Criminal Code of Ukraine by extending its scope to the manufacture of explosive devices and ammunition under combat conditions. This will ensure a proper balance between the needs of national defense and the principles of criminal law, as well as minimize the risks of bringing defenders of Ukraine to liability for actions due to wartime necessity.

Key words: ammunition, explosive devices, explosive substances, illegal manufacture of ammunition, explosive substances or explosive devices, circumstances excluding criminality of an act, special grounds for exemption from criminal liability.

Постановка проблеми. 10 вересня 2024 року за № 12026 зареєстровано проект Закону України «Про внесення зміни до статті 263–1 Кримінального кодексу України щодо декриміналізації виготовлення в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв». Як зазначають автори проекту Закону, метою його прийняття є «запровадження збалансованого підходу у вирішенні питання забезпечення військовослужбовців сил безпеки та сил оборони України боєприпасами в умовах ведення бойових дій та за наявності їх гострої недостачі (відсутності належного забезпечення з різних причин) за допомогою самостійного їх виготовлення у визначеному законом порядку особами з числа військовослужбовців, які попередньо успішно пройшли навчання щодо безпечного виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у порядку, встановленому Міністерством оборони України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій» [1]. Безумовно

підтримуючи напрям законодавчих ініціатив, все ж необхідно здійснити науковий аналіз нової норми на предмет її ефективності та відповідності інтересам вирішення поставлених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Обрана тема наукового дослідження по-суті утворюється декількома напрямками кримінально-правової доктрини, зокрема питаннями кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, а також питаннями застосування спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності та обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. З огляду на 1) початок повномасштабного вторгнення сил держави-агресора на територію України, 2) значне збільшення динаміки як законного, так і незаконного обігу зброї, боєприпасів та вибухових речовин і пристроїв, 3) запровадження окремих законодавчих новацій воєнного часу в частині обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, мають бути змінені й окремі підходи в частині кримінально-правової оцінки окремих діянь,

передбачених ст. 263–1 КК України, відповідно до реалії сьогодення та потреб оборони нашої держави. Тому предметом дослідження було обрано законодавчу ініціативу щодо доповнення тексту ст. 263–1 КК України нормою про спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч. 1–3 цієї статті. Істотний внесок в розвиток учення про основи і особливості застосування у відповідних випадках норми про кримінальну відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв був зроблений низкою вітчизняних дослідників. Ю. В. Луценко, дослідивши проблемні аспекти обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин і пристроїв, підкреслив його складність, законодавчу невизначеність і зазначив, що він потребує постійної, системної державної політики у окресленій сфері, яка поєднувала би у собі правове регулювання, діяльність виконавчих органів влади, сукупність інформаційних, профілактичних та інших заходів [2]. С. Д. Шапченко та В. В. Вербановська проаналізували кримінально-правові передумови криміналізації діянь, передбачених ст. 263-1 КК України, та дійшли висновку про необхідність тлумачення термінологічного апарату цієї норми за рахунок роз'яснень її положень Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ [3]. М. Л. Комісаров та Н. О. Комісарова розглянули критерії, що могли б стати основоположними, базовими під час створення та вдосконалення законодавства щодо обігу зброї, та провели аналіз чинної в Україні нормативно-правової бази стосовно питань адміністративно-правового та кримінально-правового забезпечення цієї діяльності [4]. В. В. Голубош на монографічному рівні дослідила загальні положення про кримінальну відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України), а також диференціацію покарання за них [5]. Д. О. Колодін виокремив функції суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України, охарактеризував особливості суб'єкта цього виду злочинів, а також складів злочинів, в яких передбачено відповідальність спеціального суб'єкта, приділив окрему увагу з'ясуванню ролі ставлення особи до вчиненого діяння та її вплив на кваліфікацію злочину [6]. Об'єктивні ознаки досліджуваного складу злочину проаналізував Л. М. Павленко, зазначивши про об'єктивну необхідність уточнення термінів норм статті, зокрема щодо використання термінів «незаконність», «фальсифікація», «виробництво», «переробка», які в деяких випадках ідентифікуються, і в інших випадках використовуються як значення абсолютно різних дій [7]. Питання специфіки обставин, що виключають кримінальну протиправність

діяння в умовах війни, також були предметом наукового інтересу в вітчизняній науці кримінального права. А. Ю. Пономаренко проаналізував правомірну поведінку цивільних осіб, які під час і з метою захисту України заподіюють шкоду державі-агресору, дослідив відповідні новели КК України (ст. 43-1 і п. 22 Прикінцевих та перехідних положень) і розкрив правову форму такої поведінки, її підставу та ознаки, визначені межі правомірного заподіяння шкоди агресорові [8]. В. Я. Конопельський навів пропозиції щодо приведення ст. 263-1 КК України у відповідність до змісту Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності [9], та в результаті порівняльного дослідження складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 та 263-1 КК України, запропонував передбачити заохочувальну кримінально-правову норму до ст. 263-1 КК України, яка подібно до змісту ч. 3 ст. 263 КК України передбачала б звільнення від кримінальної відповідальності за добровільну здачу предметів кримінального правопорушення за ст. 263-1 Кримінального кодексу України [10].

Водночас, незважаючи на те, що раніше існували пропозиції щодо доповнення ст. 263-1 КК України заохочувальною нормою, все ж законодавець в контексті законопроекту № 12026 ставив перед собою завдання щодо забезпечення захисників України від кримінальної відповідальності за дії, пов'язані із виконанням бойових завдань. А цей напрям вітчизняними фахівцями ще не досліджувався та не аналізувався як перспективний, що й зумовлює вирішення наукових завдань з нових позицій. Реалії сьогодення, пов'язані із триваючою збройною агресією та значною кількістю вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, вибухових речовин і пристроїв, що з тих або інших причин перебувають поза умовами законного обігу, потребують аргументованих підходів в частині кримінально-правової оцінки окремих діянь з позиції як обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, так і спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності.

Метою дослідження є критичний аналіз запропонованих змін до ст. 263-1 КК України в частині ефективності їх застосування, а також обґрунтування доцільності альтернативного підходу до кримінально-правової оцінки відповідних діянь через інститут обставин, що виключають кримінальну протиправність.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є праці вітчизняних фахівців, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та пов'язаних із цим питань.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні мето-

ди: формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, а також аналіз судової практики, зокрема рішень Верховного Суду. Використано положення чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства України, а також існуючі доктринальні підходи до інституту звільнення від кримінальної відповідальності та обставин, що виключають протиправність діяння.

Виклад основного матеріалу. Авторами проєкту запропоновано ст. 263-1 КК України доповнити нормою наступного змісту: «4. Не підлягають кримінальній відповідальності особи, які під час проходження служби у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту, Національній гвардії України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Службі безпеки України, Національній поліції та інших військових формуваннях, віднесених до сил безпеки і сил оборони України, в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, здійснювали за розпорядженнями командирів підрозділів (посадових осіб, рівнозначних командирів батальйону військової частини, та вище) та у визначеному такими розпорядженнями обов'язі самостійне виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї відповідно до Класифікатора озброєння, військової техніки та майна Міністерства оборони України (ВК 001–2000), за умови, якщо такі особи попередньо успішно пройшли навчання щодо безпечного виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у порядку, встановленому Міністерством оборони України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій.» [11].

За логікою конструювання норма, якою пропонується доповнити ст. 263-1 КК України, є спеціальною підставою звільнення від кримінальної відповідальності, яка в науці кримінального права також визначається як спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності. В контексті загального розуміння сутності таких норм А. А. Вознюк підкреслює, що спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, як і загальні види звільнення від кримінальної відповідальності, за своїм змістом характеризуються трьома моментами: здійснюються судом від імені держави; застосовуються до особи, яка вчинила злочин; полягають у незастосуванні чи відмові від офіційного осуду, кримінального покарання та судимості. Їх особливості ж полягають у тому, що вони передбачені для вичерпного переліку злочинів, містяться лише в нормах Особливої частини КК та включають умови застосування пов'язані з позитивною посткримінальною поведінкою особи [12, с. 10–11]. Погоджуючись із думкою згаданого науковця, акцентуємо увагу на тому, що однією

із основних умов звільнення від кримінальної відповідальності є позитивна посткримінальна поведінка суб'єкта, що саме по собі свідчить про вчинення ним суспільно небезпечного діяння, яке утворює склад певного кримінального правопорушення.

Загальний процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності врегульовано статтями 285–288 КПК України. Проте перш ніж прийняти рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності, особа, яка здійснило досудове розслідування, повинна встановити наявність обставин, які є необхідними для застосування спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення і які закріплені у відповідних частинах статей Особливої частини КК України [13, с. 113]. Що стосується спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України, то такими обставинами або передумовами до її застосування законодавцем запропоновані такі:

- 1) на момент вчинення діяння із ознаками кримінального правопорушення суб'єкт: а) проходить службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту, Національній гвардії України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Службі безпеки України, Національній поліції та інших військових формуваннях, віднесених до сил безпеки і сил оборони України та б) попередньо успішно пройшов навчання щодо безпечного виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у порядку, встановленому Міністерством оборони України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій;
- 2) діяння вчиняється в умовах воєнного стану;
- 3) метою вчинення діяння є виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України;
- 4) діяння здійснювалось за розпорядженнями командирів підрозділів (посадових осіб, рівнозначних командирів батальйону військової частини, та вище) та у визначеному такими розпорядженнями обов'язі;
- 5) сутність діяння полягала у самостійному виготовленні боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї відповідно до Класифікатора озброєння, військової техніки та майна Міністерства оборони України (ВК 001–2000).

Одразу звернемо увагу на декілька обставин. Так, по-перше, суб'єкт, який вчиняє діяння із ознаками 263-1 КК України, діє «за розпорядженнями командирів підрозділів (посадових осіб, рівнозначних командирів батальйону військової частини, та вище) та у визначеному такими розпорядженнями обов'язі». Іншими словами, якщо ми констатуємо, що такі дії формально містять ознаки кримінального

правопорушення, передбаченого ст. 263-1 КК України, то за логікою і розпорядження командирів підрозділів щодо вчинення таких дій є злочинними. І в існуючій редакції спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення діянь, передбачених ч. 1–3 ст. 263-1 КК України, вона не може бути застосована до таких командирів, що зумовлює потребу або доопрацювання такої норми, або створення іншого механізму їх звільнення. Разом із цим, на нашу думку, ні першого, ні другого варіанту не потрібно, оскільки завдання, які були поставлені в межах впровадження ч. 4 ст. 263-1 КК України, можуть бути вирішені у інший спосіб.

Нагадаємо, що, виходячи із поставленої мети, основними завданнями проекту Закону України № 12026 було визначено наступне:

- збереження життя і здоров'я захисників України;
- сприяння забезпеченню військовослужбовців сил безпеки і сил оборони України боеприпасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів, патронами до стрілецької зброї, необхідними для виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України;
- актуалізація законодавства України в умовах воєнного стану;
- усунення кримінальної відповідальності за вгтовлення в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, у встановленому законом порядку бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв військовослужбовцями сил безпеки і сил оборони України.

Цілком очевидно, що перелік передумов до того, щоб до суб'єкта можна було застосувати спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення дій, передбачених ч. 1–3 ст. 263-1 КК України, є настільки розлогим, що, дотримання таких передумов уже ставить питання про те, чи дійсно дії суб'єкта утворюють суспільно небезпечне діяння по суті? Зокрема, в контексті обраної теми наукового дослідження, звернемо увагу на те, що, у справі про начебто незаконне зберігання вогнепальної зброї, вчинене працівником поліції, Верховним Судом прийнято дещо нестандартне рішення, яке цілком відповідає як реаліям сьогодення, так і потребам правозастосовної практики.

Так, Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду по справі № 554/4208/22 (провадження № 51–1736 км 25) [14], проаналізувавши рішення суду першої інстанції, встановив, що громадянина України «Особа 1» було визнано винуватим у тому, що він, «будучи інспектором УПП в Харківській області, маючи звання старший сержант поліції, будучи працівником правоохоронного органу, тобто особою, яка

постійно здійснює функції представника влади та є службовою особою, без передбаченого законом дозволу, умисно, протиправно, у невстановленої особи отримав, тим самим придбав автомат Калашнікова «АКМ», що є вогнепальною зброєю, патрони в кількості 116 штук, які є боеприпасами, та корпус ручної осколкової гранати Ф-1 із запалом, що відноситься до вибухових пристроїв, які без відповідного дозволу носив при собі у м. Харкові до моменту вилучення працівниками правоохоронного органу, а саме до 20 березня 2022 року».

Апеляційний суд у цій же справі дійшов переконання, що «Особа 1» діяв у стані крайньої необхідності, тобто з метою відсічі агресії РФ, тому його дії, хоча формально й містять окремі ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, проте їх не можна ототожнювати з аналогічними діями у мирний час, оскільки вони були обумовлені воєнним станом та реальною загрозою збройного захоплення м. Харків військами РФ, високої активності ДРГ агресора на території міста. Тому апеляційний суд вирішив, що умисел «Особа 1» був спрямований не на свідоме порушення закону у мирний час, а на вчинення дій з метою захисту України від агресії під час воєнного стану, тобто суд встановив відсутність у його діях складу кримінального правопорушення.

Окрім того, суд апеляційної інстанції дослідив належним чином усі докази на підтвердження обставин придбання «Особа 1» і вилучення у нього вказаної зброї та боеприпасів і зазначив, що:

- вони були вилучені в короткий проміжок часу після початку повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України, тобто момент придбання, носіння та зберігання зброї припадав на активний період формування лінії оборони в м. Харкові;
- у кримінальному провадженні не доведено, що вилучену зброю та боеприпаси Особа 1 мав намір використати інакше, ніж для виконання бойових завдань та протидії збройній агресії РФ і захисту суверенітету України.

Окремо касаційний суд наголосив на тому, що у цьому кримінальному провадженні встановлено, що часом скоєння є перший місяць повномасштабного вторгнення РФ на територію України, коли до захисту країни залучалися всі свідомі громадяни, незалежно від приналежності до правоохоронних органів або військових. Отже, на час скоєння «Особа 1» інкримінованих йому дій існувала реальна загроза його життю та здоров'ю, життю та здоров'ю невизначеного кола осіб, а також загроза охоронюваним правам та свободам громадян, обов'язок захищати які був покладений на обвинуваченого як на працівника правоохоронного органу. Як висновок — на березень 2022 року у м. Харкові «Особа 1», на думку Суду, діяв у стані крайньої необхідності і його умисел був спрямований не на свідоме порушення Закону у мирний

час, а на вчинення дій з метою захисту України від агресії РФ під час воєнного стану.

Цілком зрозуміло, що наведене вище рішення навряд чи повною мірою відповідає концепції звільнення від кримінальної відповідальності осіб за самостійне виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї. Разом із цим таке рішення вказує інший, на нашу думку більш ефективний шлях усунення перспективи притягнення захисників України до кримінальної відповідальності за вчинення дій в умовах захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України — через інститут обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Зупинимось на тих обставинах, які, на нашу думку, є найбільш виконання наказу або розпорядження (ст. 41 КК України) та виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України (ст. 43-1 КК України). Конструкція норми про спеціальну підставу звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1–3 ст. 263-1 КК України, передбачає низку передумов, які були наведені вище. Спробуємо розглянути масив цих передумов не у контексті спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності, а у контексті обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

1. Виконання наказу або розпорядження. Дія або бездіяльність особи, що заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, як це зазначено у ч. 1 ст. 41 КК України, визнається правомірною, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження. При цьому, відповідно до ч. 2 цієї ж статті, наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина. По перше, цілком очевидно, що дії, за які пропонується звільняти від кримінальної відповідальності відповідно до вимог ч. 4 ст. 263–1 КК України, здійснюються за розпорядженнями командирів підрозділів (посадових осіб, рівнозначних командирів батальйону військової частини, та вище) та у визначеному такими розпорядженнями обсязі, що відповідає межах, закладеним до ч. 1–2 ст. 41 КК України. По друге, такі дії, хоча формально й суперечать чинному законодавству, проте не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.

2. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Частина 1 ст. 43-1 КК України виключає з числа кримінальних правопорушень діяння (дію або бездіяльність), вчинене в умовах

воєнного стану або в період збройного конфлікту та спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, якщо це заподіяло шкоду життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію, або заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, за відсутності ознак катування чи застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Як бачимо, саме створення вибухових пристроїв чи бойових припасів здійснюється в умовах правового режиму воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України суб'єктом, який проходить службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту, Національній гвардії України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Службі безпеки України, Національній поліції та інших військових формуваннях, віднесених до сил безпеки і сил оборони України. При цьому ч. 3 ст. 43-1 КК України прямо вказує на те, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.

Уважний аналіз дозволяє виявити певну суперечність у прагненні авторів проекту Закону України № 12026 забезпечити захисників України, які вчиняють певні діяння в умовах бойової обстановки за розпорядженнями своїх командирів, через застосування щодо них спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності за виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї, у той час, як застосування проти живої сили та бойових засобів ворога таких предметів є обставиною, що виключає кримінальну протиправність діяння. І, незважаючи на те, що, як зазначає Ю. В. Луценко, «протидія злочинам проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини, сьогодні є гострою та актуальною» [2, с. 109], все ж суспільна небезпечність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263–1 КК України, і вчиненого в бойових умовах захисниками України, є доволі спірною категорією і складно визначити охоронювані законом інтереси (окрім формально встановленого порядку виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв), яким цим діянням завдається істотна шкода.

Існуючий в Кримінальному процесуальному кодексі України порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності за спеціальною підставою, передбаченою окремими статтями Особливої

частини КК України, передбачає внесення даних про виявлене кримінальне правопорушення до ЄРДР та проведення досудового розслідування (хоча й не у повному обсязі).

Так, відповідно до ч. 2 ст. 286 КПК України, встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду. Остаточне рішення приймає суд, який, відповідно до ч. 3 ст. 288 КПК України, своєю ухвалою закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності у випадку встановлення підстав, передбачених законом України про кримінальну відповідальність. Іншими словами, для того, щоб застосувати до суб'єкта, який, наприклад, неодноразово виготовляв боеприпаси, вибухові речовини та вибухові пристрої для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів, слідчий має встановити всі такі випадки зі збиранням доказів і проведенням слідчих дій, призначати експертизи, залучати спеціалістів, витребувати всі необхідні дані щодо суб'єкта, вирішувати питання про звільнення від кримінальної відповідальності командирів, які давали відповідні розпорядження. І в умовах неможливості відтворити та опрацювати всю базу свідків у провадженні (загибель у ході бойових дій, виїзд в інші регіони чи навіть країни, переведення у інші підрозділи) в більшості випадків навряд чи вдасться зібрати достатній масив доказів у кримінальному провадженні задля того, щоб захисник України не поніс кримінальної відповідальності та був звільнений від неї.

І щодо умовної ретроспективи погодимось із О.А. Сорокою, який в контексті ст. 263 КК України підкреслював, що неможливо, наприклад, узагальнити дані щодо фактів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, якщо такі факти не було виявлено та задокументовано правоохоронними органами [15, с. 330]. Тобто для того, щоб остаточно звільнити особу від кримінальної відповідальності в порядку ч. 4 ст. 263-1 КК України умовно необхідно забезпечити постійний нагляд працівника відповідного правоохоронного органу за діями військовослужбовців в бойових умовах, що вочевидь виглядає неефективним варіантом розвитку подій. Що ж стосується кримінального провадження у разі встановлення складу обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, то воно може бути закрито на стадії досудового розслідування, як тільки слідчий встановить всі необхідні для того передумови. Г.М. Андрусак, який досліджував питання закриття таких проваджень, дійшов до висновку, що «у судовій практиці виявлено три варіанти вирішення

цієї ситуації: закриття кримінального провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 (відсутність події кримінального правопорушення), п. 2 ч. 1 ст. 284 (відсутність складу кримінального правопорушення), ухвалення виправдувального вироку на підставі п. 3 ч. 1 ст. 343 КПК за відсутності закриття кримінального провадження на підставі пунктів 1 або 2 ч. 2 ст. 284 КПК України. При цьому в окремих вироках у мотивувальній частині у такому разі зазначається, що виправдувальний вирок ухвалюється, зокрема, у разі невстановлення ознак складу кримінального правопорушення, а в резолютивній частині вказується виключно підстава ухвалення виправдувального вироку, передбачена п. 3 ч. 1 ст. 343 КК. При цьому третій варіант є найбільш поширеним у судовій практиці у разі встановлення в діях особи складу обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння» [16, с. 224].

Отже, за якою б підставою слідчий не закрив кримінальне провадження, виявивши обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння, таке рішення буде менш обтяжливим для суб'єкта, ніж звільнення його від кримінальної відповідальності за спеціальною підставою відповідної статті Особливої частини КК України.

Характеристика будь-якої обставини, що виключає кримінальне правопорушення, як зазначає Ю.А. Пономаренко, передбачає послідовне розкриття питань про: 1) її юридичну форму і коло суб'єктів, на яких вона поширюється; 2) підставу її здійснення; 3) ознаки правомірності поведінки особи за наявності цієї обставини; 4) межі правомірного заподіяння шкоди; 5) відповідальність за перевищення меж правомірного заподіяння шкоди [8, с. 3]. Якщо брати до уваги таку послідовність стосовно діяння, яке виразилось у самостійному виготовленні боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї, то в контексті оцінки його як обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння (в межах ст. 43-1 КК України), вважаємо що (відповідно по пунктах):

- 1) така юридична форма є більш вдалою, а коло суб'єктів, на яких вона поширюється, є навіть більш широким (за рахунок, наприклад, осіб, які не є військовослужбовцями, але для потреб військових формувань сил безпеки і оборони виготовляли вибухові речовини);
- 2) підстави застосування цієї норми в контексті обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, є менш обмеженими, оскільки, як вбачається, відсутність факту попереднього успішного проходження навчання щодо безпечного виготовлення боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у порядку, встановленому Міністерством оборони України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій, не має бути обов'язковою умовою забезпечення захисни-

- ка України від кримінальної відповідальності за дії, що аналізуються;
- 3) ознаки правомірності поведінки особи в обох випадках обумовлені виконанням бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України;
  - 4) шкода заподіюється тільки встановленому порядку виготовлення боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв і не стосується інших охоронюваних законом інтересів;
  - 5) форми та випадки перевищення меж правомірного заподіяння шкоди внаслідок самостійного виготовлення боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї за звичайного розвитку подій складно змоделювати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи всі наведені вище аргументи, вважаємо, що законодавче рішення про створення механізму забезпечення захисників України від кримінальної відповідальності за самостійне виготовлення боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї через внесення змін до ст. 263–1 КК України та впровадження спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності за такі дії є неефективним та обтяжливим. До такого висновку нескладно дійти, навіть не вдаючись до глибокого аналізу змісту самої норми, що пропонується авторами проекту Закону України № 12026.

Тих же завдань, які ставили перед собою законотворці, нескладно досягнути шляхом внесення

змін, наприклад, до ст. 43-1 КК України, виклавши ч. 3 у наступній редакції: «3. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за виготовлення з метою застосування чи застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна».

Одночасно, як вбачається, ч. 3 ст. 43-1 КК України в запропонованій редакції (на відміну від ч. 4 ст. 263-1 КК України) може бути застосована щодо командирів, які дають своїм підлеглим розпорядження на самостійне виготовлення боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї.

Запропоновані в проведеному дослідженні шляхи забезпечення окремої категорії суб'єктів від кримінальної відповідальності за дії, що формально містять ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263-1 КК України, носять загальний характер і є альтернативою тому способу, у який це завдання намагались вирішити автори проекту Закону України № 12026. Вважаємо, що цей напрям може стати перспективним в контексті подальших наукових розвідок шляхом формулювання остаточного варіанту змін до ч. 3 ст. 43-1 КК України. Одночасно, але це завдання вже не може бути вирішено в науці кримінального права, необхідно створити відповідну нормативно-правову базу щодо порядку обліку самостійно виготовлених боеприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України щодо декриміналізації виготовлення в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв: проект Закону України № 12026 від 10.09.2024. *Верховна Рада України: офіц. вебсайт*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44875> (дата звернення: 10.02.2026).
2. Луценко Ю. В. Проблеми законодавчого регулювання обігу зброї в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Т. 34 (73), № 4. С. 108–113. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/16.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/16> (дата звернення: 18.02.2026).
3. Шапченко С. Д., Вербановська В. В. Особливості кримінально-правового змісту ст. 263-1 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 25. С. 185–188. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1735343b-067e-42f3-8e18-74b3564e30ce/content> (дата звернення: 12.02.2026).

4. Комісаров М.Л., Комісарова Н.О. Удосконалення нормативно-правового регулювання обігу зброї в контексті забезпечення конституційних прав і свобод громадянина України. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 100–106. DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-100-106>. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uptzr_2021_1_14 (дата звернення: 12.02.2026).

5. Голубош В.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України) : монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 340 с.

6. Колодін Д.О. Особливості суб'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263-1 Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 274–275. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/66>. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2023/66.pdf (дата звернення: 13.02.2026).

7. Павленко Л.М. Характеристика об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263–1 Кримінального кодексу України. *Право і суспільство*. 2020. № 2 (3). С. 51–58. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.8>. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2020_2%283%29__10 (дата звернення: 14.02.2026).

8. Пономаренко Ю.А. Новелізація положень КК щодо обставин, які виключають кримінальне правопорушення, в умовах воєнного стану. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1 (17). С. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.256785>. URL: <https://vakr.nlu.edu.ua/article/view/256785/257838> (дата звернення: 17.02.2026).

9. Конопельський В.Я. Деякі проблеми кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 4. С. 41–45. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.4.7>. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/4/7.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).

10. Конопельський В.Я. Деякі напрями вдосконалення кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення*. 2022. № 1–2. С. 105–108. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.19>. URL: https://web.archive.org/web/20220818193230id_/http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/21.pdf (дата звернення: 15.02.2026).

11. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України щодо декриміналізації виготовлення в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44875> (дата звернення: 14.02.2026).

12. Вознюк А.А. Ознаки спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. *Сучасна юридична наукова думка* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 9 груд. 2008 р.). Тернопіль, 2008. Ч. 2. С. 9–12.

13. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, підслідні органам безпеки: кримінально-правові та кримінальні процесуальні аспекти: навч. посіб. / Ю.В. Луценко, О.В. Микитчик, Д.А. Нескоромний та ін. Харків : Право, 2018. 160 с.

14. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22 січ. 2026 р. у справі № 554/4208/22 (провадження № 51-1736 км 25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133719570> (дата звернення: 16.02.2026).

15. Сорока О.А. Характеристика особи, яка незаконно поводить зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 328–331. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/76>. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2025/78.pdf (дата звернення: 16.02.2026).

16. Андрусак Г.М. Закриття кримінального провадження у разі встановлення складу обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 85 (3). С. 220–225. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.34>. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_85%283%29__36 (дата звернення: 17.02.2026).

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2024) *On amendments to Article 263–1 of the Criminal Code of Ukraine regarding the decriminalization of the manufacture of ammunition, explosive substances and explosive devices under martial law for the purpose of performing combat tasks related to the protection of national sovereignty and territorial integrity of Ukraine: Draft Law No. 12026 of 10 September 2024* [Online]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44875> [in Ukrainian].

2. Lutsenko, Yu. V. (2023) 'Problemy zakonodavchoho rehuliuвання obihu zbroi v Ukraini' [Problems of legislative regulation of arms circulation in Ukraine], *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: yurydychni nauky*, 34 (73), no. 4, pp. 108–113. Available at: https://juris.vernadskeyournals.in.ua/journals/2023/4_2023/16.pdf. <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/16> [in Ukrainian].

3. Shapchenko, S. D. and Verbanovska, V. V. (2014) 'Osoblyvosti kryminalno-pravovoho zmistu st. 263-1 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy' [Features of the criminal law content of Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, issue 25, pp. 185–188. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1735343b-067e-42f3-8e18-74b3564e30ce/content> [in Ukrainian].

4. Komissarov, M. L. and Komissarova, N. O. (2021) 'Udoskonalennia normatyvno-pravovoho rehuliuвання obihu zbroi v konteksti zabezpechennia konstytutsiinykh prav i svobod hromadianyna Ukrainy' [Improvement of legal regulation of arms circulation in the context of ensuring constitutional rights and freedoms of citizens of Ukraine], *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, no. 1, pp. 100–106. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uptzp_2021_1_14. <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-100-106> [in Ukrainian].

5. Holubosh, V. V. (2020) *Kryminalna vidpovidalnist za zlochynty proty hromadskoi bezpeky, predmetom yakykh ye zbroia, boiovi pryypasy, vybukhovi rehovyny ta vybukhovi prystroi (statti 262, 263, 263–1, 264 KK Ukrainy)* [Criminal liability for crimes against public safety involving weapons, ammunition, explosive substances and explosive devices]. Ivano-Frankivsk: Symfonia forte [in Ukrainian].

6. Kolodin, D. O. (2023) 'Osoblyvosti subiektyvnykh oznak zlochyntu, peredbachenoho st. 263-1 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy' [Features of subjective elements of the crime under Article 263–1 of the Criminal Code of Ukraine], *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 4, pp. 274–275. Available at: https://www.lsej.org.ua/4_2023/66.pdf. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/66> [in Ukrainian].

7. Pavlenko, L. M. (2020) 'Kharakterystyka obiektyvnykh oznak zlochyntu, peredbachenoho st. 263-1 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy' [Characteristics of objective elements of the crime under Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine], *Pravo i suspilstvo*, no. 2 (3), pp. 51–58. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2020_2%283%29__10. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.8> [in Ukrainian].

8. Ponomarenko, Yu. A. (2022) 'Novelizatsiia polozhen KK shchodo obstavyn, yaki vykliuchaiut kryminalne pravoporushehennia, v umovakh voiennoho stanu' [Novelization of provisions of the Criminal Code regarding circumstances excluding a criminal offense under martial law], *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy*, no. 1 (17), pp. 1–23. Available at: <https://vakp.nlu.edu.ua/article/view/256785/257838>. <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.256785> [in Ukrainian].

9. Konopelskyi, V. Ya. (2021) 'Deiaki problemy kryminalnoi vidpovidalnosti za nezakonne vyhotovlennia, pererobku chy remont vohnepalnoi zbroi' [Some issues of criminal liability for illegal manufacture, modification or repair of firearms], *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*, no. 4, pp. 41–45. Available at: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/4/7.pdf>. <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.4.7> [in Ukrainian].

10. Konopelskyi, V. Ya. (2022) 'Deiaki napriamy vdoskonalennia kryminalnoi vidpovidalnosti za nezakonne vyhotovlennia, pererobku chy remont vohnepalnoi zbroi, boiovykh pryypasiv, vybukhovyykh rehovyn chy vybukhovyykh prystroi' [Some directions for improving criminal liability for illegal manufacture, modification or repair of firearms, ammunition, explosive substances or explosive devices], *Protydiia zlochyntosti: problemy praktyky ta naukovometodychne zabezpechennia*, no. 1–2, pp. 105–108. Available at: https://web.archive.org/web/20220818193230id_/http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/21.pdf. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.19> [in Ukrainian].

11. Explanatory note to the Draft Law of Ukraine «On amendments to Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine regarding the decriminalization of the manufacture of ammunition, explosive substances and explosive devices under martial law for the purpose of performing combat tasks related to the protection of national sovereignty and territorial integrity of Ukraine» (2024) [Online]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44875> [in Ukrainian].

12. Vozniuk, A. A. (2008) 'Oznaky spetsialnykh vydiv zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti' [Features of special types of exemption from criminal liability], in *Suchasna yurydychna naukova dumka: Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference* (Ternopil, 9 December 2008). Ternopil, Part 2, pp. 9–12 [in Ukrainian].

13. Lutsenko, Yu. V., Mykytych, O. V., Neskoromnyi, D. A. et al. (2018) *Zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochynty, pidslidni orhanam bezpeky: kryminalno-pravovi ta kryminalni protsesualni aspekty* [Exemption from criminal liability for crimes under the jurisdiction of security agencies: criminal law and criminal procedural aspects]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

14. Supreme Court (2026) *Resolution of the panel of judges of the Second Chamber of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court of 22 January 2026 in case No. 554/4208/22 (proceeding No. 51–1736 km 25)* [Online]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133719570> [in Ukrainian].

15. Soroka, O. A. (2025) 'Kharakterystyka osoby, yaka nezakonno povodytsia zi zbroieiu, boiovyimy pryypasamy abo vybukhovymy rehovynamy' [Characteristics of a person illegally handling weapons, ammunition or explosive substances], *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 2, pp. 328–331. Available at: http://www.lsej.org.ua/2_2025/78.pdf. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/76> [in Ukrainian].

16. Andrusiak, H. M. (2024) 'Zakryttia kryminalnogo provadzhennia u razi vstanovlennia skladu obstavyny, shcho vykliuchaie kryminalnu protypravnist diiania' [Closing criminal proceedings in case of establishing circumstances excluding criminal unlawfulness], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Pravo*, issue 85 (3), pp. 220–225. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_85%283%29__36. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.34> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 28.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації: 31.03.2026